

Els grups sindicals de colonització agrària a Montblanc durant el franquisme

RESUM

Resum: Notícia de quatre agrupacions de pagesos de Montblanc constituïdes en el tardofranquisme (1952-1964), per a modernitzar les explotacions agràries gràcies a la concessió de crèdits estatals.

RESUMEN

Resumen: Noticia de cuatro agrupaciones de agricultores de Montblanc constituidas en el tardofranquismo (1952-1964), para modernizar las explotaciones agrarias, gracias a la concesión de créditos estatales.

ABSTRACT

Abstract: News of four groups of farmers of Montblanc constituted in the Franco regime (1952-1964), to modernize the agrarian farms, thanks to the granting of state credits.

Paraules clau: sindicalisme vertical, història agrària, Conca de Barberà.

Palabras clave: sindicalismo vertical, historia agraria, Conca de Barberà.

Keywords: vertical syndicalism, agrarian history, Conca de Barberà.

Josep M. Moix Cabeza. Nascut a Montblanc, el 1946, cursà estudis de graduat social i ha exercit de gestor administratiu. Autor del llibre: *Semblança d'un alcalde injustament oblidat: notes esparces a l'entorn biogràfic d'en Josep M. Abelló Barrios*, Montblanc, 2013. També ha estat col·laborador de la revista local *El Foradot*.

Els grups sindicals de colonització agrària a Montblanc durant el franquisme

Josep M. Moix Cabeza

*moixcabeza@gmail.com

Introducció

L'origen dels Grups Sindicals de Colonització cal trobar-los en la "*Ley de Colonización de Interés Local*", del 25 de novembre de 1940 i en la "*Orden del Ministerio de Agricultura*", de l'onze de juny de 1941, amb els reglaments del cinc de juliol i 25 d'agost del mateix any. D'acord al nombre dels seus membres els grups es dividien en majors i menors, segons superaven o no els deu components. En els grups montblanquins, s'observa que tres foren majors i només un menor. En les estadístiques sindicals, aquestes classificacions experimenten noves divisions, per exemple, Grups de Regadiu, Agro-industrials, de Ramaderia, de Concentració Parcel·lària, Forestals, etc.

La classificació més encertada és la de Grups Consorciats, que eren els que veritablement tenien per objectiu la millora de les terres pertanyents de manera privada en els membres del grup. En aquests grups cada soci conservava la propietat de la seva finca, i a més hi podia aportar diners i altres béns, o simplement mà d'obra. Segons les estadístiques oficials de l'època, fins el 1962 el nombre de grups va créixer, però d'una manera lenta, així només se n'havien creat 3.645, a una mitjana de 165 cada any. Però a partir de 1963, el nombre de grups augmentà vertiginosament per arribar el 1970 a 14.438, és a dir, a una mitjana de 1.200 anuals. En vuit anys, doncs, es crearen tres vegades més grups que en els anys anteriors, segons estadístiques sindicals de 1972, es gestionaren prop de 23 milions de pessetes, fet que suposava una injecció econòmica important al sector agrari del país. En referència als treballadors dels grups cal distingir dues classes, la primera els socis del grup i la segona les persones alienes al grup, circumstància que representava que hi havia individus amb remuneració i altres sense. Les motivacions en la fundació dels grups eren diverses, si bé amb algun denominador comú, com la il·lusió per millorar el nivell de la renda, en base a una agricultura renovada, basada en la confiança en l'associació pagesa per resoldre els problemes endèmics que no s'havien solucionat. Dins dels grups també s'hi podia encabir la figura del soci merament capitalista, és a dir la que aportava els seus béns al grup, però no hi treballava. En els grups montblanquins estudiats, aquesta figura no la trobem. Com aspectes positius es va aconseguir eliminar pràcticament el treball agrari de les dones i els nens, a més a més en el repartiment de les tasques s'adjudicaven les menys dures als pagesos de més edat i a aquells que per la seva constitució física els seria més penós, sense minva, no obstant, de les seves percepcions. L'administració dels grups es desenvolupava per un o més socis, membres de la junta o per tota la junta rectora, habitualment. En l'aspecte comptable segons una enquesta consultada, el 20-30% disposava d'una comptabilitat, comparable amb la de qualsevol empresa privada, el 30-40% portava una comptabilitat de tipus mig i la resta disposava sols d'una comptabilitat elemental, on s'anotaven els capítols relatius a despeses i ingressos. En aquest apartat és on podem incloure els grups de Montblanc. El finançament del grup era un afer cabdal.

Una falta de fons en algunes èpoques de l'any, els sotmetia al rigor dels préstecs o a les desventures dels comptes anticipats. En relació amb els recursos propis, el grup disposava del seu patrimoni, format, bàsicament, per les aportacions dels socis de la manera estipulada prèviament. També li pertanyien totes les transformacions i millores realitzades. Els recursos aliens eren els aconseguits en formes de crèdits o subvencions, segons la normativa existent per a cada cas. Respecte del centre dador, un 80% estava format per centres oficials, destacant el Banc de Crèdit Agrícola. Els tipus d'interès públic oscil·lava entre el 2,75% i 4,5%, mentre que els dels bancs privats eren sensiblement superiors. Sobre la comercialització dels seus productes, els grups, de la mateixa manera que la resta de pagesos, sempre havia estat un greu problema, eren pocs els grups que integraven tot el procés. Els monopolis jugaven a l'alça i a la baixa,

sense la més mínima contemplació, facilitant beneficis majors als intermediaris, que als productors. Els problemes més importants en la comercialització eren els excessius intermediaris, la necessitat de vendes urgents després de la collita, amb la inevitable baixada de preus, sense oblidar la manca d'informació adequada sobre la situació dels diferents mercats i l'escassetat de coneixements comercials. La gran majoria dels grups naixien i vivien a través del crèdit oficial, sense el qual no s'haurien posat en marxa, la seva rendibilitat, en comparació amb la mitjana de les explotacions agràries, amb situacions anteriors als mateixos, no l'hem de basar només en la vessant econòmica, sinó en la social. El control de la gestió comptable era millorable, la comercialització sempre fou un cavall de batalla per a la majoria dels grups, el capital circulant era escàs. En els grups menors les relacions familiars eren més freqüents, el nombre d'associats era bastant regular en els grups, amb poques variacions. Era habitual que els associats seguissin de prop la marxa del grup, però no amb la profunditat que caldria. En els pobles petits la formació de grups frenà la immigració. En la majoria dels grups no mancà mà d'obra, en els mesos punta de feina es recorria a la contractació d'eventuals.

Els grups montblanquins

El Grup núm. 684 (Camí del Pinetell).

És el primer dels grups, la diligència d'obertura el llibre d'actes és del quinze de juliol de 1952. La seva primera acta és de l'endemà i recull el compromís de sol·licitar a l'"*Instituto de Colonización, el auxilio que proceda para destinarlo a la construcción del camino del Pinatell*". El nombre d'assistents a l'acte és de 23, actuà de president Antoni Vallbona i eren membres de la junta Josep Rosell, Tomàs Sanahuja, Jaume Solsona, Josep Agustí, Antoni Gomà, Joan Pàmies, Pau Olivé, Josep Torner (Xoco). El reglament, aprovat el 26 de març de 1953, especifica en els seus articles que el grup és constitueix a l'empara de la "*Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*", per la realització d'obres o millores d'interès local i determina que el grup tenia la seu social a la referida Germandat, que l'objectiu del grup, era pel condicionament del camí del Pinetell, a benefici de les finques dels associats. Els òrgans de govern del grup eren el cap, la junta rectora i la junta general. Especifica la seva constitució, finalitat i durada. S'esmenta el capital social (representat per resguards nominals expedits a favor dels productors que integren el grup), la direcció i administració i per acabar es fa referència a la disciplina del grup. En el llibre d'actes, la primera és del setze de juliol de 1952 i la darrera el dotze d'abril de 1976. Durant el 1954 n'hi consten deu, el 1955 una, el 1959 també una i una altra el 1966, en aquesta consta que la junta la formaven: Jaume Cortès Foguet, Josep Bertran Güell, Lluís Rosselló Fabregat, Josep Sans Cardona i Joaquim Ollé Gomà. El llibre es clou el 1976, el signat únicament, per Josep Gomis Martí, com a secretari, fent constar que hi assisteixen, Tomàs Sanahuja Folch, com a president de la Germandat Sindical i la resta de membres de la junta rectora, que no són citats.



ANTON GOMÀ
1912-1999



JOSEP TORNÉ
1901-1982



JAUME CORTÈS
1920-2014



JAUME SOLSONA
1913-1990



ANTON VALLBONA
1916-1995

El Grup núm. 2.532

Els iniciadors foren Antoni Moix, Marcel Folch, Josep M. Sans, "Cosme", i Josep Porta, junt amb els pares del Marcel i del Cosme, Josep Folch Ortal i Josep Sans Ollé, animats i assessorats per Josep Gomis, aleshores secretari de la *Hermandad Sindical*. El grup es va crear amb la finalitat de poder adquirir maquinària i béns d'equip. Fou constituït legalment el 1963. El primer document que fa referència a la idea d'agrupament, és la instància que el dotze de desembre de 1962, dirigeixen al "*Servicio Nacional del Crédito Agrícola*", demanant un crèdit per adquirir maquinària, quan compareixen Josep A. Moix Bertran, Marcel Folch Roset, Josep Folch Ortal, Josep M. Sans Ollé i Josep Porta Folch, no hi consta el Cosme, si bé hi ha el seu pare Sans Ollé, ni tampoc Josep Martí i Jaume Sanahuja, que van formar part del grup uns anys després, substituint als pares del Cosme i del Marcel), manifestant que "todos ellos son agricultores cultivando tierras en propiedad, aparcería y arrendamiento, con ningún medio de mecanización y con escasos rendimientos inherentes a tal sistema de cultivo. Que de continuar con la misma forma de trabajo, no les queda otra solución que dejar de cultivar sus tierras para dedicarse a otros menesteres o mecanizarse para poder obtener de su trabajo una producción y rendimientos que les permita vivir decorosamente... Lo único que desean es poder seguir cultivando aquellas tierras heredadas de sus antepasados, a las cuales han aportado los mejores años de su trabajo y existencia... Por ello han creído oportuno unirse para la adquisición, uso en común y disfrute de la maquinaria y aperos necesarios para el cultivo de sus tierras". En una nota es detallen superfície i equipaments:

Hectàrees:

- En propietat: 21,21
- En parceria: 81,52
- En arrendament 6,08

Maquinària:

- Un tractor "Lanz" de 40 cavalls.
- Un remolc per a 4.000 quilos de càrrega.
- Una recol·lectora i estris diversos.

Tot plegat, segons pressupost fa un total de 675.178 ptes.

El 25 de febrer 1963, fan la proposta i l'acta de constituir-se com a grup adreçant-se al "*Camarada jefe de la Obra Sindical de Colonización de Madrid*".

La sots-secretària d'Obres Sindicals de Tarragona, en un comunicat de 1963 fa constar la constitució del grup, junt amb el seu reglament. També ho avala una certificació de la Cambra Agrària de Tarragona d'aquest mateix any. Ambdós organismes, constaten que el grup restava constituït i legalitzat amb el número estatal 2.532 i el local número 2, amb data 25 de maig de 1963.

El 1966, el grup fou premiat amb el tercer premi de la "*Cámara Sindical Agraria de Tarragona*", amb un valuós trofeu i diploma, arrel del XV Concurs-Premi Moragas 1965-66, per empreses agrícoles patrocinat per l'Obra Social Agrària de la Caixa de Pensions. El rotatiu que féu esment d'aquella diada, deia: "*El tercer premio, concedido por la Cámara Oficial Sindical Agraria de la provincia, fué concedido al Grupo Sindical de Colonización número 2.532-2 de Montblanch, que se halla formado por los agricultores señores Folch, Porta, Moix, Sans, Sanahuja y Martí* (ja no hi consten els pares del Marcel i el Cosme, Folch Ortal i Sans Ollé i els substitueixen en Jaume Sanahuja i en Josep Martí). Dels comptes del grup en tingué cura un bon grapat d'anys, Josep M. Porta Abellà, empleat de banca. Gràcies al crèdit agrícola estatal, durant la seva vigència, van poder gaudir de diversos tractors, recol·lectores i altres eines modernes que els hi permeté cultivar un bon nombre d'hectàrees, a més de poder-se dedicar a fer treballs per altri, com succeí el 1968 en la campanya dels cereals, desplaçant-se amb la recol·lectora a la demarcació de Lleida i fins i tot a Burgos. Desgràciadament, el 1970, amb la mort accidental del soci Anton Moix, en bolcar-se la màquina recol·lectora que conduïa, en una finca de Conesa i el cessament dels socis Josep M. Sans ("Cosme") i Josep Porta, el grup va quedar reduït a la meitat dels seus membres. L'any següent, (1971), es va jubilar Jaume Sanahuja i el 1974 ho faria Josep Martí. El grup restava reduït a un sol membre, Marcel Folch, el qual, al cap de dos anys, també, es va jubilar. Així, el grup va finir el 1976 per manca de relleu generacional.



MARCEL FOLCH
1927-



JOSEP M. SANS
1935-2017



ANTON MOIX
1921-1970



JAUME SANAHUJA
1912-1997



JOSEP MARTÍ
1915-2005

El Grup número 6.415

Es constituí el 1964, amb la finalitat de conrear cereals, encara que en un principi, també s'hi cultivava vinya, la causa era per mantenir la condició de socis del Sindicat Agrícola, per ser-ho s'havia d'aportar raïm. Ara bé, com que l'objectiu del grup era la sembradura, gradualment la vinya s'anava arrencant per donar pas al blat i l'ordi, durant un cert temps, també es plantà hortalissa. De la mateixa forma que el grup 2.532-2, a l'Arxiu Comarcal de la Conca, no s'hi conserven ni els llibre d'actes, ni els reglaments, per la qual cosa no podem concretar el dia i mes de la seva constitució, però, per deducció de varis escrits i els records que en guarden els únics socis vius, Pasqual i Joan Domingo, és versemblant afirmar que el grup es va constituir a mitjans del referit 1964. En un escrit del 26 de febrer de 1964, se'ls hi reclama més documentació i informació per la legalització del grup, cosa que complementaren segons escrit de data 25 de juny, el trenta de setembre ja fan una sol·licitud al "Servicio Nacional del Trigo", on consta que ho feien amb el caràcter de "agricultores cultivadores directos agrupados". És de suposar, que la seva data de constitució seria entre el mes de juny i el mes de setembre de 1964. El grup estava format pels següents pagesos: Joan Blavi Farré, Joan Domingo Ollé, Pasqual Domingo Farré, Pere Domingo Porta, Simó Folch Miró, Francesc Folch Ortal, Joan Porta Sanahuja, Joan Roselló Fabregat, Lluís Roselló Fabregat, Tomàs Sanahuja Folch i Ramon Sanahuja Queralt, en total onze socis. Al cap de dos anys de la seva constitució, van deixar el grup Tomàs Sanahuja Folch i Ramon Sanahuja Queralt (pare i fill) i uns anys més tard ho faria Joan Porta Sanahuja. Segons declaracions davant el Servei Estatal del Blat, conreaven unes 172 hectàrees, de les quals 46 eren en propietat i 126 en règim de parceria. Com a patrimoni van disposar de maquinària i immobles. En una nota manuscrita i sense data, hi consta la següent relació de maquinària:

"2 tractores Lanz, 1 cosechadora Jubus, 2 remolques Ros-Roca, 1 fresa, 2 bisurcos i 1 arado Despont, 2 cultivadores, 1 intercepas, 1 atomizadora, 1 motocultor Pascuali con remolque i 1 sembradora. Tota aquesta maquinària la valoraven en un total de 915.000 ptes.

En relació als immobles, en un principi van disposar d'un magatzem en règim d'arrendament, que al poc temps van comprar i més endavant en construïren un de nova planta. Tot ho van fer mitjançant crèdits d'entitats oficials. També van comprar la finca agrícola "El Mas de la Forastera".

Popularment eren coneguts com a grup dels rics. En les terres conreades en règim de parceria, el fruit es repartia de la següent manera: La vinya a 1/3 (una part pel propietari i dues pel grup), el cereal a 1/6 (una part pel propietari i un cinquè pel grup).

De diners, els agrupats no en van aportar gens al grup, s'establiren la percepció d'un sou periòdicament. En els moments de la collita també llogaven personal. Portaven una comptabilitat simple (control dels ingressos i despeses). Inicialment se'n cuidava Joan Porta, quan aquest va plegar, va agafar el relleu Lluís Roselló. Aquest, tingué la cura de portar un llibre dietari durant molts anys, que malauradament és va perdre. El grup, el 1966 va rebre el XV Premi Moragas que atorgava l'Obra Social Agrícola de la Caixa de Pensions a les empreses agrícoles. La nota de la premsa diària afirmava: "El premio Moragas 1965-1966 para empresas agrícolas ejemplares, consistente en placa mural de plata y diploma, fué concedido al Grupo Sindical de Colonización 6.415 de Montblanch, formado por los agricultores señores Domingo, Folch, Porta, J. Domingo y Roselló". El grup va finalitzar el 1980 per manca de relleu generacional.



LLUIS ROSELLÓ
1921-2016



TOMÀS SANAHUJA
1910-1979



RAMON SANAHUJA
1938-2017



JOAN DOMINGO
1936-



PASQUAL DOMINGO
1921-2016



JOAN PORTA
1929-2001

El Grup 4.187, de l'Horta de la Sallida

El 1964 els components de l'Horta de la Sallida constituïren un Grup Sindical de Colonització que fou registrat amb el número 4.187. Creiem que es formà per obtenir avantatges i ajuts econòmics dels organismes oficials, a fi de poder mantenir i millorar les sèquies que el pas dels temps obligava a reparar.

Sabem que els regants de l'Horta de la Sallida formaren comunitat l'any 1931.

En Carles Andreu Abelló en fou president durant molts anys i en el seu mandat, hi van haver diversos litigis amb la fàbrica d'alcohols de Josep Sendra Gomà, per tal de que la totalitat de l'aigua que elevava en la toma d'aigües junt a la presa de l'horta, es reintegrés al riu amb les degudes condicions de puresa i salubritat. La Comissaria d'Aigües del Pirineu Oriental resolgué que Sendra Gomà instal·lés una estació depuradora i una canonada de dimensions adequades a tal fi. Juntament amb Carles Andreu Abelló, foren membres de la junta de govern Balbino Martínez Pérez, Salvador Blavi Farré, Josep Espelt Griñó, Josep M. Carreras Casanovas i Anton Pallerola Tosas. En una memòria de l'any 1968, es fa constar el testimoni de gratitud als directius traspassats Josep Monfar Pallisé, Xavier Pedrol Sabaté i Josep Foguet Pedrol.

Si bé és molt abundosa la documentació conservada a l'Arxiu Comarcal sobre l'Horta de la Sallida en relació a la Comunitat de Regants no ho és en la vinculació com a Grup Sindical.



CARLES ANDREU
1924-2008



ANTON PALLEROLA
1917-1997



J. M. CARRERAS
1930-1983



JOSEP ESPELT
1919-1997



BALBINO MARTÍNEZ
1914-1979

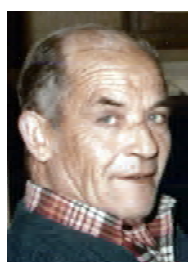
Grup familiar

Hi va haver un altre grup que no fou legalitzat formalment, si bé actuà de manera agrupada en el treball agrícola, estava format per tres famílies pageses, les de Joan Sabaté Marcó, Josep Sanahuja Cartanyà i Jaume Munt Sanahuja. Segons informació verbal d'un membre i d'un familiar dels agrupats, conreaven la finca del Mas Nou en règim de parceria, a més de les seves pròpies terres. En total cultivaven aproximadament unes seixanta hectàrees de vinya, cereals i oliveres. D'ajuts i subvencions estatals no en reberen i sempre es varen autofinçar.

S'agruparen l'any 1963, després de deu anys va deixar el grup Joan Sabaté, el més jove dels agrupats per anar a treballar en una de les fàbriques nouvingudes a la vila i els altres dos associats d'edat més avançada, continuaren fins la seva jubilació, quedant aleshores l'agrupació extinguda i sense continuïtat.



JOSEP SANAHUJA
1921-2003



JAUME MUNT
1913-1996



JOAN SABATÉ
1946-

Fonts consultades:

-Fonts arxivístiques: Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà, Fons Cambra Agrària Local de Montblanc, sign. 310-128 T 42, 43 i 44.

-Fons Comunitat de Regants de l'Horta de la Sallida, de Montblanc, sign. 310 - 33 T 12.

-Fonts orals: Marcel Folch Roset, Pasqual Domingo Farré, Joan Domingo Ollé, Joan Sabaté Marcó, Josep Sanahuja Solanes

Bibliografia:

-José Ignacio González-Haba Guisado, "Los grupos sindicales de colonización", *Revista de Estudios Agrosociales*, (Madrid), 87, (1974), p. 37-78.

-P. Rafael Carbonell de Masy-José Paniagua Gil, "Grupos Sindicales de Colonización", *Estudios cooperativos*, (Madrid), 32, (1974), p. 19-32.

-Lluís Foix, *El que la Terra m'ha donat*, Barcelona, 2017.



Mapa del Camí del Pinetell



Mapa de l'Horta de la Sallida



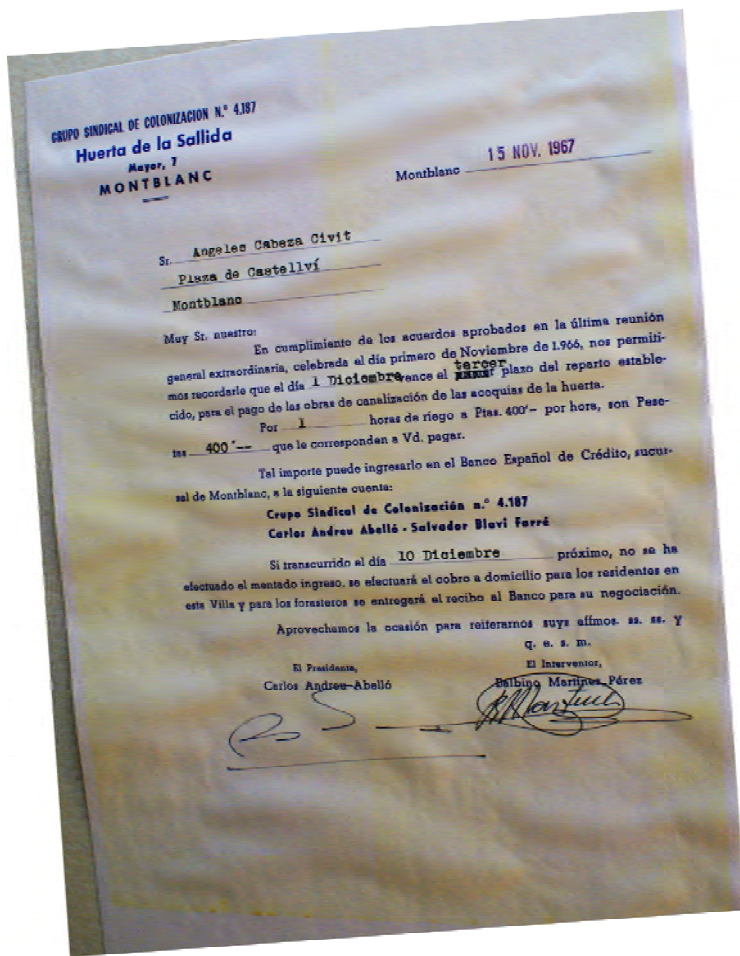
Mapa de les finques del Mas Nou



Josep Sanahuja Cartanyà, veremant en una de les vinyes del col·lectiu de què formava part (arxiu familiar)



Màquina de segar i batre, la primera de la Conca de Barberà



Carta del Grup Sindical 4187 de l'Horta de la Sallida, de data 15-11-1967



Alguns components del Grup 2532, davant una flamant i nova màquina de segar i batre, al carrer de la Fusteria de Montblanc. D'esquerra a dreta: Anton Moix, Pep Porta, Josep M. Sans, Marcel Folch (Foto Baldrich)